

Mjere države i regulacija tržišta

Vračić, Ana Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics and Business in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:643221>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Ana Martina Vračić

Mjere države i regulacija tržišta

Završni rad

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni prijediplomski studij Ekonomija i poslovna ekonomija

Ana Martina Vračić

Mjere države i regulacija tržišta

Završni rad

Kolegij: Mikroekonomika

JMBAG: 010238307

Email: avracic@efos.hr

Mentor: prof. dr. sc. Ivan Kristek

Komentor: dr. sc. Ivana Unukić

Osijek, 2024.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics and Business in Osijek

University Undergraduate Study Programme Economics and Business

Ana Martina Vračić

Government measures and market regulation

Final Paper

Osijek, 2024.

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Ana Martina Vračić

JMBAG:0010238307

OIB:31706885701

e-mail za kontakt: ana.martina.vracic@gmail.com

Naziv studija: Ekonomija i poslovna ekonomija

Naslov rada: Mjere države i regulacija tržišta

Mentor/mentorica rada: prof. dr. sc. Ivan Kristek

U Osijeku, 2024. godine

Potpis

Ana Martina Vračić

SAŽETAK

Mjere države i regulacija tržišta ključni su elementi ekonomske politike koji se primjenjuju kako bi se osigurala stabilnost, zaštita potrošača, održavanje konkurencije i poticanje ekonomske aktivnosti. Koje su funkcije države i zašto dolazi do tržišnih neuspjeha, pitanja su koja će se u ovom radu detaljnije objasniti. Potreba za državnom intervencijom može proizaći zbog raznih situacija, jedan od primjera je korona kriza koja je iznenada pogodila hrvatsko, ali i svjetsko gospodarstvo. Država je u tom trenutku morala osigurati plan oporavka te uputiti građane kako će održati tržište. Ciljevi regulacije tržišta uključuju zaštitu krajnjih korisnika od monopolističkih praksi, sigurnost tržišne konkurentnosti sa ciljem očuvanja javnog interesa. Ovi se ciljevi ostvaruju kroz ekonomsku politiku, a njihovu provedbu nadziru izvršni organi, državna uprava i neovisni regulatori. Regulaciju tržišta provode regulatorne agencije. Promjena cijena koja se dogodila uvođenjem eura na hrvatskom je tržištu otvorila pitanje državne uloge u regulaciji cijena te što može napraviti kako bi regulirala rast.

Ključne riječi: tržište, cijena, regulatorne agencije, država

ABSTRACT

State measures and market regulation are key elements of economic policy that are applied to ensure stability, consumer protection, maintaining competition and stimulating economic activity. What are the functions of the state and why market failures occur are questions that will be explained in more detail in this paper. The need for state intervention can arise due to various situations, one of the examples is the corona crisis which suddenly hit the Croatian, but also the world economy. At that moment, the state had to provide a recovery plan and instruct citizens on how to maintain the market. The goals of market regulation include the protection of end users from monopolistic practices, the security of market competition with the aim of preserving the public interest. These goals are achieved through economic policy, and their implementation is monitored by executive bodies, state administration and independent regulators. Market regulation is carried out by regulatory agencies. The price change that occurred with the introduction of the euro on the Croatian market opened up the question of the state's role in price regulation and what it can do to regulate growth.

Keywords : market, price, regulatory agencies, state

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Metodologija rada	2
2.1. Predmet i cilj rada.....	2
2.2. Metode istraživanja	2
2.3. Struktura rada	2
3. Mjere i funkcije države.....	4
3.1. Razlozi za državnu intervenciju	5
3.2. Tržišni neuspjeh	7
4. Regulacija tržišta.....	9
4.1. Konkurencija	12
4.2. Regulatori tržišnog natjecanja i konkurencije	14
4.3. Regulatorne agencije	16
5. Cijena.....	18
5.1. Određivanje cijene.....	18
5.2. Plafonirane cijene	19
6. Utjecaj uvođenja eura na rast cijena i inflacije u Hrvatskoj	21
7. Zaključak	25
Literatura	26
Popis tablica	30
Popis slika.....	30

1. Uvod

Tržište i državne intervencije temelj su ekonomskog sustava svake države. Tržište je mjesto na kojem se odvija razmjena dobara i usluga te ima ključnu ulogu u alokaciji resursa i određivanju cijena određenih proizvoda. Tržište djeluje kao mehanizam koji omogućava efikasnu raspodjelu ograničenih resursa prema potrebama društva, dok istovremeno pruža poticaje za proizvodnju i inovacije. Međutim, svako tržište ima svoja pravila i često se suočavaju s neuspjesima koji zahtijevaju intervenciju države jer se ne uspijeva optimalno raspodijeliti resurse, što može dovesti do monopola, nejednakosti, nedovoljne proizvodnje javnih dobara ili negativnih eksternalija poput zagađenja. Pravila na tržištu određuje država, odnosno vlada te iste države. Kroz određene se regulacijske mjere nastoji ostvariti državno blagostanje i ekonomska stabilnost u državi. Tako kroz fiskalne i monetarne politike, država stabilizira gospodarstvo, ublažava inflaciju, smanjuje nezaposlenost i potiče gospodarski rast. Takvom se regulacijom tržišta i poduzimanjem mjera osigurava stabilnost, zaštita potrošača te se radi na očuvanju konkurentnosti. Ekonomika javnog sektora proučava državne uloge u kontekstu ekonomije, odnosno njezin utjecaj na tržišno gospodarstvo. Stavlja se naglasak na mikroekonomske učinke koji su utjecajne na raspodjelu dohotka i resursa te na ponašanje sudionika na tržištu. Država ima tri ključne funkcije, a to su alokacijska, distribucijska i stabilizacijska funkcija. Kroz ove funkcije država nastoji riješiti problem tržišnog neuspjeha koji nastaje zbog lošeg funkcioniranja tržišta, raspodijeliti resurse kako bi suzbila siromaštvo i nezaposlenost. Na taj se način kroz stabilizacijsku funkciju kontinuirano omogućava rast i stabilnost tržišta. Mikroekonomski učinci omogućuju analizu ponašanja pojedinaca, kućanstava i poduzeća na tržištu. Javna ekonomija koristi te analize kako bi bolje razumjela kako državni programi, porezi i poticaji utječu na raspodjelu dohotka, ponudu i potražnju za dobrima te kako se ti faktori odražavaju na ekonomske nejednakosti i dobrobit društva. Jedan od glavnih izazova je pronalaženje ravnoteže između tržišne slobode i državne kontrole. Previše intervencija može ugroziti konkurenciju i inovacije, dok premalo regulacije može dovesti do tržišnih neuspjeha. Drugi izazov je učinkovita primjena politika koje često zahtijevaju veliku koordinaciju, političku volju i resurse, kao i izbjegavanje nepredviđenih posljedica, poput korupcije ili pretjeranog birokratizma.

2. Metodologija rada

U ovom poglavlju se opisuju metode rada korištene za pisanje završnog rada na temu Mjere države i regulacija tržišta.

2.1. Predmet i cilj rada

Ovaj završni rad pruža pogled na mjere koje država poduzima i načine na koji regulira tržište.

2.2. Metode istraživanja

Tijekom izrade ovog rada korištena je znanstvena i stručna literatura te stručni članci s internetskog portala Hrčak.srce i CROSBİ. Također su korištene službene internetske stranice Vlade Republike Hrvatske u vidu proučavanja Nacionalnog plana oporavka i otpornosti u razdoblju od 2021. godine do 2026. godine. U radu su primjenjivane temeljne metode istraživanja poput analize i deskripcije. Metoda analize ima pristup s kojim se na pojednostavljen način prikazuju složeni termini te sastav njihovih elemenata. Korištenom metodom objašnjeni su pojmovi euroizacije, inflacije u kontekstu uvođenja eura u Hrvatsku te posljedice istog. Metodom deskripcije opisuju se osnovni elementi poput mjera i funkcije države, regulacije tržišta koja unutar sebe sadrži pojam konkurencije te cijena.

2.3. Struktura rada

U uvodnom je dijelu ovog završnog rada riječ o temeljnim pojmovima kojima se rad bavi. U drugom je poglavlju pokrivena metodologija rada, odnosno proces istraživanja, struktura rada i cilj rada; dok treće poglavlje objašnjava mjere i funkcije države, s posebnim naglaskom na razloge za državnom intervencijom i pojavom tržišnih neuspjeha. Četvrto poglavlje posvećeno je regulaciji tržišta, gdje se analizira uloga konkurencije i funkcioniranje regulatora tržišnog natjecanja. Unutar istoga poglavlja govori se o regulatornim agencijama, a u petom se poglavlju razmatra cijena kao ključ u djelovanju tržišta. Šesto poglavlje istražuje funkcije države u ekonomiji, razloge zbog kojih dolazi do tržišnih neuspjeha te se analizira primjer državne intervencije, odnosno poduzete mjere tijekom korona krize koja je pogodila, kako hrvatsko, tako i globalno gospodarstvo. Država je u tom trenutku morala osigurati plan oporavka te uputiti građane kako će održati tržište. Rad se osvrće i na izazove i promjene koje su nastale uvođenjem eura u Hrvatsku, analizira se uloga države u regulaciji cijena kako bi se spriječio prekomjerni rast te osigurao javni interes. Cijena se formira djelovanjem ponude i potražnje na tržištu u određeno vrijeme. Budući da su cijene promjenjive i država može ograničiti rast, dovodi se u pitanje kako je država reagirala tijekom konverzije kune u novu valutu – euro. Jesu li cijene porasle samo zbog konverzije ili je ipak inflacija imala veći utjecaj? Ova je tema od iznimne

važnosti jer razumijevanjem uloge države u regulaciji tržišta pomaže se boljem shvaćanju šireg konteksta ekonomske politike i njezinog utjecaja na svakodnevni život građana.

3. Mjere i funkcije države

Država, kao politička zajednica organizirana na određenom području ima ključnu ulogu u strukturiranju društvenim i ekonomskim tokova, određivanju mjere i funkcija te iste države. Prema Hrvatskoj enciklopediji (n.d.), takva zajednica ljudi pod suverenom vlašću, ima zadatak donošenja i provedbe pravde i prosperiteta te jamči sigurnost političke zajednice i svih njezinih članova. Državom upravljaju odabrani ljudi, odnosno vlada i parlament, a njihova je uloga značajna iz razloga što su oni ti koji određuju zakon i postupanje u državi. Zastupljeno tržišno gospodarstvo u kojem se odluke o prepuštaju pojedincima i poduzećima, a ne središnjim vlastima, rezultira sustavom ponude i potražnje, gdje vođeni cijenama prilagođavaju količine određenih dobara ili usluga. Drugim riječima, takvo tržište funkcionira usklađivanjem proizvodnje i potrošnje kroz ravnotežu navedenog. Moderna društva su ujedno i mješovita gospodarstva u kojima, uz tržište, država ili vlada igra značajnu ulogu. Mješovita se ekonomija uvelike oslanja na to da će tržišta odgovoriti na tri temeljna pitanja raspodjele, ali s manjim uključivanjem države (General Multilingual Environmental Thesaurus, n.d, n.p.). U središte javnog sektora stavlja se analiza javnih prihoda i rashoda, raspodjelu navedenog i utjecaj na gospodarski rast (Šimović i Deskar-Škrbić, 2018). Nadalje, autori objašnjavaju kako ona proučava ekonomske funkcije države, tj. njezin utjecaj na tržišno gospodarstvo (Šimović i Deskar-Škrbić, 2018). Naglašava se važnost mikroekonomskih učinaka koji imaju utjecaj na raspodjelu dohotka i resursa te na ponašanje sudionika na tržištu. Kao što je navedeno, ekonomika javnog sektora proučava funkcije države. Među prvima koji je istraživao to područje bio je ekonomist Richard Abel Musgrave, jedan od velikih ekonomista u kontekstu javnih financija. Musgraave je dao značenje javnim financijama kroz tri funkcije kojima se država upliće u gospodarstvo.

Prema Musgraveu (1989), tri funkcije države su: alokacijska, distribucijska i stabilizacijska funkcija. Osim ove tri navedene funkcije, u novijim istraživanjima navodi se još jedna funkcija, to jest informacijska funkcija. Prva je alokacijska funkcija kojom država rješava tržišne neuspjehe i izravno raspoređuje (pretežno ne-tržišne) resurse u gospodarstvo, osiguravajući dobra poput obrazovanja i infrastrukture. S druge strane, ova funkcija neizravno (de)stimulira neke aktivnosti kroz porez i subvencije. Primjer javnih dobara može se pronaći svugdje oko nas (ceste, parkovi, šetnice i slično).

Druga je distribucijska funkcija ili funkcije raspodjele. Ona je usmjerena na pitanja jednakovrijednost i pravičnost. Države koriste instrumente fiskalne politike kako bi promijenile raspodjelu dohotka (bogatstva) koje se stvara na tržištu, s ciljem postizanja različitih socijalnih

i političkih ciljeva. Na taj način, država intervenira kroz programe pomoći za siromašne ili nezaposlene, pruža podršku ranjivim skupinama (stari i bolesni) putem mirovinskog i zdravstvenog osiguranja, te pokušava uskladiti podjelu bogatstva društva progresivnim oporezivanjem. Funkcija podjele često uzrokuje veće rasprave jer nije izravna posljedica tržišnih neuspjeha. Autori pojam redistribucije povezuju s distribucijom, budući da politika raspodjele dohotka obično preraste u politiku preraspodjele zbog promjena u dohotku i ciljevima koji se nastoje postići (Šimović i Deskar-Škrbić, 2018). Informacijski sustav se temelji na informiranju potrošača i proizvođača kroz tržište. Potrošači putem tržišta prikupljaju informacije o dostupnim proizvodima i uslugama, dok proizvođači saznaju koje su stavke tražene. Tržište tako služi kao izvor podataka o ponudi i potražnji za specifičnim proizvodima i uslugama, a te se informacije prikupljaju praćenjem kretanja cijena na tržištu (Edukacija.hr, n.d.). U ovoj funkciji država ima ulogu provođenja mjera i politika koje će utjecati na uvođenje kvalitetnih novih tehnologija.

Stabilizacijska se funkcija države ostvaruje kroz utjecaj države na (makro)ekonomski rast i stabilnost te ublažavanjem turbulencija ekonomske aktivnosti uzrokovanih tržišnim čimbenicima. Repić (2022) ističe kako stabilizacijska funkcija djeluje kad se trebaju ublažiti oscilacije na tržištu do kojih dolazi djelovanjem vanjskih ili tržišnih čimbenika. Jedan od primjera vanjskih čimbenika je kriza proizašla zbog pandemije 2020. godine kad je bilo koji oblik kretanja bio ograničen. U takvim izvanrednim situacijama država djeluje mjerama ekonomske politike. Mjere su u uvjetima ekspanzije restriktivne dok u su u uvjetima recesije one ekspanzivne. Alokacijska i distribucijska funkcija predmet su istraživanja mikroekonomske analize, dok je stabilizacijska funkcija predmet makroekonomske analize.

3.1. Razlozi za državnu intervenciju

Mnoge situacije zahtijevaju državnu intervenciju, posebno kada se radi o tržišnim neuspjesima, gdje tržište ne postoji ili ne funkcionira ispravno. Isto tako, u situaciji u kojoj tijekom raspodjele resursa nedostaje tržišni mehanizam, državne intervencije su nužne. Četiri su razloga za državnu intervenciju: „tržišni neuspjesi, situacije kada je tržište učinkovito, ali društvo želi drugačiju („pravedniju“) alokaciju izvora i sredstava, meritorna dobra (dobra posebne namjene koja moraju biti ponuđena čak i ako ih pojedinci u društvu ne traže, poput zdravstva i obrazovanja), ostali razlozi vezani uz preraspodjelu dohotka (utilitarizam, paternalizam, robni egalitarizam)” (Šimović i Deskar-Škrbić, 2018). Državnom se intervencijom ispravljaju neefikasnosti, regulira se tržište i postižu se određeni ciljevi, a manjak informacija može znatno utjecati na značajnu nedjelotvornost tržišta. Potreba za primjenu državne pomoći odnosno za

državnom intervencijom proizlazi iz tržišnih neuspjeha. Ovdje ključnu ulogu ima tržišna moć do koje dolazi pod pritiskom konkurentnosti. Da bi tržište opravdalo svoje značenje ono treba omogućiti izbor, a prirodno dovodi do učinka na dobrobit. „Tržišna moć označava mogućnost da neko tržište autonomno, u određenoj mjeri, odredi cijenu proizvoda na tržištu“ (Pavić, Benić i Hashi, 2007: 487). Do monopola dolazi u trenutku kada na tržištu postoji jedan ponuđač. U takvoj situaciji konkurencija ne postoji i taj jedan ponuđač je u ulozi određivanja cijene i svega što ide uz to. Država može riješiti takav problem regulacijom tržišta i cijena ili vlastitim uključivanjem na tržište. Mecanović i Novosel (2012) ističu ciljeve koji se postižu tržišnom regulacijom, a to su zaštita korisnika odnosno građana i potrošača od monopolističkih ponašanja, osigurati tržišnu konkurentnost te osigurati javno dobro. U takvim situacijama, državnu će intervenciju provoditi Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja, čiji je glavni cilj stvaranje jednakih uvjeta za sve ponuđače i zaštita potrošača (AZTN, 2024, n.p.). Najvažnija uloga države je organizacija tržišta definiranjem zakona koji služe kao pravila kako bi tržište funkcioniralo. Sva ta pravila i intervencije dovode do ekonomskog blagostanja zemlje. Konkurencija se treba promovirati i spriječiti eksploataciju potrošača.

Kriza COVID-19, koja je 2020. godine pogodila hrvatsko, ali i svjetsko gospodarstvo, zahtijevala je u velikoj mjeri državu intervenciju za daljnji oporavak nakon krize. Gospodarska se aktivnost „u 2020. smanjila za 8% na godišnjoj razini“ (Vijeće za financijsku stabilnost, 2020: 14). Veliki broj ljudi pribojavao se nezaposlenosti jer je Vlada tijekom krize počela pripremati plan oporavka. Neke od odrednica koje su naveli u planu oporavka su sljedeće: omogućiti građanima i gospodarstvu sigurnu opskrbu energijom, ulaganje u sustave kao što je prometni, kvalitetnije upravljanje pomorskim i drugim resursima, učinkoviti sustav upravljanja otpadom, razvoj turizma, jačanjem kulturnog sektora društva i razvojem poljoprivrede (Vlada Republike Hrvatske, n.d., n.p.). Navedeno ukazuje na potrebu za brzim i učinkovitim odgovorima države radi stabilizacije gospodarstva, te je ovo jedan od primjera kako državna intervencija djeluje na tržištu rada i drugo. Ciljeve ekonomske politike proklamira država, a „njihovu realizaciju trebaju osiguravati izvršni organi, državna uprava i samostalni regulatori“ (Mecanović i Novosel, 2012: 66). Regulaciju tržišta provode regulatorne agencije. Državna (lokalna i regionalna) uprava i regulatorne agencije igraju ključnu ulogu u provedbi zakona. Bez upuštanja u ustavnopravnu analizu njihovog položaja i razlika u odnosu na tijela državne uprave, autori (2012) dodaju kako se može zaključiti da postoje značajni razlozi na koje utječu ekonomske krize, a povod su za osnivanje regulatornih agencija (Mecanović i Novosel, 2012).

Glavni problem koji može proizaći iz državne intervencije je narušavanje konkurencije, odnosno državna pomoć (intervencija) može utjecati negativno na slobodno trgovanje robom. Sličnih razmišljanja je i Rizvanović (2007), on naglašava da je osnovni problem državne pomoći njezin negativan utjecaj na konkurenciju i slobodnu trgovinu između država članica EU. Iako država može negativno utjecati, osnovni cilj državnih intervencija je usklađivanje politike tržišnog natjecanja, čime se nastoje ukloniti potencijalni uzroci sukoba između država članica. Država može pružiti pomoć kroz dva kriterija, visina troškova i efikasnost. Prilikom poduzimanja mjera bitno je usporediti kolika je korist, a koliki su troškovi mjera. Sustav kontrole državne pomoći koji je ustanovljen na bazi Europske unije nije dovoljan sam za sebe, što dovodi do toga da države trebaju pametno iskoristiti javne resurse koji su im ponuđeni. Rizvanović (2007) naglašava kako postoje dvije vrste pomoći koje određuje Europska komisija, a to su horizontalna i regionalna pomoć.

3.2. Tržišni neuspjeh

Tržišni neuspjesi situacije su do kojih dolazi zbog lošeg funkcioniranja tržišta jer u državi gospodarstvo nije učinkovito. Situacija kad tržište ne funkcionira na željeni način javlja se zbog prevelike tržišne moći poduzeća. Poduzećima koja imaju veliku tržišnu moć, ona omogućuje da utječu na cijene tržišta. „Istraživanje uvjeta tržišnih neuspjeha započeo je A. C. Pigou dvadesetih godina dvadesetog stoljeća s eksternalijama i zagađenjem. Drugi val zanimanja za tržišne neuspjehe počeo je sedamdesetih godina s radom J. Stiglitz (za što je dobio Nobelovu medalju) o informacijama. Danas se prepoznaju „izvorni’ ili ‘stari’ i ‘dodani’ ili ‘novi’ tržišni neuspjesi. Četiri su stara i tri nova“ (Bićanić i Deskar-Škrbić, 2018). Klasični neuspjesi tržišta uključuju izazove s javnim dobrom, eksternalije, rastuće prinose i slično. Novi tržišni neuspjesi odnose se na troškove informacija, asimetričnost informacija i nepotpuna tržišta. Svaka intervencija ovisna je o sadržaju problema koji je nastao, stoga se ne očekuje da je jasno kako reagirati (Bićanić i Deskar Škrbić, 2012: n.p.). Osim podijele na izvorne i dodane neuspjehe Benić (1995) naglašava kako postoje četiri najpoznatija slučaja zbog kojih nastaju tržišni neuspjesi. U pravilu nastaju jer ih tržišni mehanizmi ne mogu spriječiti. Benić (1995) navodi da su dva slučaja pojave koje sprečavaju uspostavljanje ravnoteže, a dva su pojave koje dovode do neoptimalne ravnoteže.

Tržišni neuspjeh predstavlja prepreku u rastu i razvoju ekonomije. Datta-Chaudhuri (1990: 38) ističe kako u razdoblju 40-ih i 50-ih godina dvadesetog stoljeća ekonomisti su svoju pozornost usredotočili na planiranje ulaganja, misleći da će se problemi oko povećanja proizvodnje i produktivnosti riješiti sami od sebe. U današnje vrijeme vladine politike odražavaju interese

skupina koje kontrolira država. No, zajednički cilj treba težiti razvoju strukture tržišnih i netržišnih institucija, koja je prikladna za promicanje gospodarskog razvoja.

4. Regulacija tržišta

Tržište se opisuje i definira na razne načine te je uvijek podložno subjektivnom tumačenju. Pindyck i Rubinfeld (2005) definirali su „tržište kao skup kupaca i prodavatelja koji putem stvarnih ili potencijalnih međusobnih djelovanja određuju cijenu proizvoda ili skupine proizvoda“ (Pindyck i Rubinfels, 2005: 7). Ovakva definicija ukazuje na jasan pristup procesu trgovanja te prikazuje kako bi tržište trebalo izgledati. Međutim, ima više vrsta tržišta, te ne označava svako tržište jedan pristup ili slaganje s prethodnom definicijom. S obzirom na to, tržišta se dijele na konkurentno i nekonkurentno tržište (Lowther, 2003). Cilj velikog i uređenog tržišta su proizvodi koji se sve više razlikuju, a takva koncentracija i omjer rezultira sljedećim opisom tržišta. Veliki broj kupaca i prodavatelja, a nijedan od njih nema značajan utjecaj na formiranje cijena, naziva se „savršeno konkurentno tržište“ (Bilen, 2007: 143). Nasuprot tome, primjer nekonkurentnog tržišta može biti tržište nafte, gdje brojni proizvođači mogu zajednički utjecati na cijene. Tržištem nafte od 1970.godine vlada OPEC¹ (Pindyck i Rubinfeld, 2005). Česta pojava na tržištu je arbitraža, koja podrazumijeva kupnju određenih proizvoda na jednom tržištu po nižim cijenama i njihovu prodaju na drugom tržištu po većim cijenama. Potrošači se često suočavaju s problemom odlučivanja što kupiti, dok tvrtke trebaju analizirati dugoročne posljedice svojih poslovnih odluka i strateški planirati u budućnost. U cilju zaštite potrošača, država može uvesti ograničenja cijena određenih proizvoda te poticati proizvođače različitim mjerama kako bi osigurala kontinuiranu opskrbu proizvoda neophodnih za svakodnevni život stanovništva. Mecanović (2012) ističe kako bi se osiguralo organizirano tržište i konkurentnost među njegovim sudionicima, svi segmenti tržišta (usluga, roba...) moraju biti regulirani. Ovakva cjelovita regulacija pomaže u održavanju konkurentnosti na tržištu što posljedično utječe na gubitak snage monopola ili čak apsolutno negiranje i nepostojanje istoga. Balansiranjem slobodnog tržišta i državnim intervencijama postiže se optimalna funkcionalnost između potrošača i poslovnog subjekta.

Regulacijom tržišta trebaju se postići sljedeći ciljevi: „zaštititi krajnje korisnike (kupce, građane) od monopolističkog ponašanja, osigurati konkurentnost na tržištu, zaštititi zakonitost i stručnost u ponašanju gospodarskih subjekata na svrhovit način, te zaštititi javni interes“ (Mecanović i Novosel, 2012: 66). Izvršni organi, uprava države i regulatorske agencije pojedinačno, sudjeluju u procesu realizacije navedenih ciljeva. U regulaciji tržišnog gospodarstva definirane su tri teorije pomoću kojih se objašnjava potreba za regulacijom tržišta.

¹ *Organization of the Petroleum Exporting Countries* (OPEC) – Organizacija zemalja izvoznica nafte.

Sabolić (2015) navodi tri osnovna tipa regulacija: „teorija javnog interesa, ili teorija interesa potrošača; teorija zamke (engl. *capture theory*), ili teorija privatnog interesa; ekonomska teorija, koja je u stvari poopćena teorija privatnog interesa” (Sabolić, 2015: 20). S ciljem boljeg razumijevanja načela regulacije, pažnju treba pridodati teoriji javnog interesa s naglaskom na važnost zaštite u svakom smislu.

Prema teoriji javnog interesa, regulacija proizlazi iz političkog pritiska javnosti, koja traži ispravke u slučajevima kada tržište ne funkcionira optimalno. Cilj regulacije je ispraviti nedostatke u tržištu kako bi se postigla pravednija i učinkovitija raspodjela resursa (Sabolić, 2018: 20). Ako tvrtke koriste svoju moć i remete uređenje tržišta, utoliko država treba intervenirati u takvim slučajevima. Nadalje, ako je prisutan prirodni monopol potrebno je spriječiti monopolista od iskorištavanja svoje jake pozicije u odnosu na korisnike. Također, država mora djelovati kako bi spriječila troškove koje industrija čini drugima. Međutim, agencije unaprijed donose i pravila kojima se osigurava konkurencija i natjecanje (Mecanović, 2012: 86). Djelovanje agencija ima utjecaj na mikro i makroekonomiju, ali i konkretno tržište. Državna je intervencija korisna kada pomaže u rješavanju problema koje stvaraju tvrtke s velikom tržišnom moći ili monopoli (Sabolić, 2015). Bez djelovanja agencija, ne mogu se ostvariti ekonomski ciljevi niti ekonomska politika. Na konkurenciju i tržišno natjecanje utjecaj ima i cijena. Stoga se može zaključiti kako regulacija rješava nedostatke tržišta. Iako teorija javnog interesa nema mnogo pobornika među današnjim ekonomistima zbog toga što prikazuje idealiziranu sliku o svrsi regulacije industrije. S druge strane osnova je teorija zamke (teorija privatnog interesa) da regulacija postoji radi zaštite interesa industrije, a ne javnih interesa (Sabolić, 2015). Stigler je na temelju statističkog modela, koji su formuliirali on i Friedland 1962. godine, postavio teoriju zamke. Istraživali su kako veličina populacije, cijene goriva, razina prihoda, uvjeti hidrologije i regulatorni okvir utječu na cijene električne energije (Sabolić, 2015). Analizom su utvrdili kako zapravo regulacija ima najmanji utjecaj. Daljnjim istraživanjem Stigler je razvio svoju teoriju, neki od glavnih sastavnica Stiglerove teorije su sljedeće:

- „Vlada ima zakonito pravo prisile, pa posjeduje monopol na „ponudu“ regulacije.
- Vladina regulacija može zaštititi poduzeća koja su već prisutna na tržištu od tržišnog natjecanja tako da spriječi ulazak novih igrača na tržište,
- S obzirom da regulirane kompanije često uživaju sigurniji i profitabilniji položaj nego neregulirane, privatna poduzeća se „natječu“ za oskudno ponuđenu mogućnost da budu regulirane.

- Premda se regulatorne agencije osnivaju s (najčešće nejasno artikuliranom) namjerom da otklanjaju tržišne nedostatke, vremenom one bivaju uhvaćene u zamku kompanija koje reguliraju. Neizbježno je da regulatori kroz vrijeme počnu regulirati u interesu reguliranih kompanija” (Sabolić, 2015: 21).

Prema Saboliću (2015), posljednji tip regulacije je ekonomska teorija regulacije prema njoj je regulacija oblik kojim država koristi svoju poziciju odnosno vlast za korist određenim grupama. Cilj je pronaći ravnotežu u zadovoljavanju težnji dviju skupina proturječnih interesa. Važan aspekt tržišne regulacije vođen je ne samo ekonomskim razlozima, nego i političkim razlozima. Ova teza objašnjena je činjenicom da političari i regulatori provode regulaciju s ciljem maksimiziranja vlastite koristi, dok nastoje pronaći ravnotežu koja im povećava šanse za izbor na vlast. Ovakav pristup dovodi do kratkoročnih odluka koje su sumjerene na ispunjenje trenutnih potreba birača. Posljedica toga može biti smanjena transparentnost u donošenju odluka. Ova dinamika ukazuje na ilustraciju sukoba interesa što nikako ne može imati prostor u donošenju odluka o regulaciji. Nerealne cijene i ostali primjeri nepoštenih praksi su glavni razlozi zašto potrošač traži zaštitu države kroz njezina djelovanja protiv javnog interesa. Ako politički interesi utječu na vladanje balansa tih interesa, utoliko se ne može doći da izgradnje pravednog tržišta (Sabolić, 2015). Regulator odabire hoće li odobriti nižu cijenu ili veći profit. Također, regulirana industrija vjerojatno može omogućiti kvalitetna radna mjesta dužnosnicima regulatornih agencija nakon eventualne smjene. Ukoliko političari smatraju potporu birača važnijom od novčane potpore organizacija (kompanija), utoliko će „težiti striktnom ograničavanju cijena kao primarnoj metodi regulatorne intervencije” (Sabolić, 2015: 23). S druge strane, ako naklonjenost organizacija smatra važnijima regulatori će se prikloniti industrije, što rezultira smanjenom učinkovitosti regulacije.

Regulacijom tržišta treba se zaštititi krajnje korisnike (građane, potrošače) od monopolističkog ponašanja (Sabolić, 2015). Tržište se tako održava dinamičnim i pravednim. Nadalje, nužno je osigurati i da konkurencija na tržištu bude snažna jer je to motivator inovacije. Između ostalog, cilj je osigurati zakonitost i profesionalnost u djelovanju poslovnih subjekata na učinkovit način, uz istovremeno očuvanje javnog interesa (Mecanović, 2012). Zaštitom, već spomenutog, javnog interesa doprinosi se, ne samo ekonomiji države, nego i opće dobrobiti, ravnoteži i blagostanju. Navedene ciljeve provodi država kroz ekonomsku politiku. Mecanović (2012) ističe kako pojam regulacija i slobodno tržište nisu suprotni, nego se s regulacijom određuju određena pravila i pridržavanje istih. Umjesto toga, ovo je okvir unutar kojih je tržišna aktivnost maksimalno pogodna za šire društvo.

4.1. Konkurencija

Gdje god je tržište robe i raznovrsne ponude, tu je i (ne)zdrava konkurencija koja se više ili manje naglašava u pojedinim djelatnostima. Aktivni subjekti na tržištu su korisnici, regulatori, ponuđači i ostali (Mecanović i Novosel, 2012). Prema Hrvatskoj enciklopediji (n.d) konkurencija se dijeli u dvije skupine. Kad ima više tržišnih sudionika koji su neorganizirani i svaki ima mali udio u tržišnim transakcijama, radi se o slobodnoj konkurenciji. Ako su pritom svi sudionici upoznati s opsegom i strukturom ponude i potražnje te aktivnostima ostalih tržišnih sudionika takva situacija naziva se savršena konkurencija. Prva od dvije u podijeli. Druga konkurencija koja se navodi je nesavršena konkurencija. Ona nastaje prilikom slabljena konkurencije koje može biti uzrokovano različitim čimbenicima, uključujući koncentraciju proizvodnje dobara u rukama malog broja proizvođača, psihološke utjecaje na kupce u njihovim odlukama o kupnji, te vladine intervencije koje utječu na ponudu, potražnju ili cijene. Osim toga, ekonomski, politički i kulturni čimbenici također mogu igrati značajnu ulogu u ovom procesu. No, kada je riječ o tržištu, postojanje konkurencije se podrazumijeva. Konkurenti mogu biti slabiji i snažniji, uspješniji ili manje uspješni. Hijerarhija je postojala oduvijek, u bilo kojem sektoru ili kategoriji djelatnosti. Jasno je da će snažniji konkurenti istisnuti one slabije, u nekim slučajevima i s onih tržišta koja su regulirana da pruže zaštitu slabijima (Mecanović, 2012: 78). Naravno, tržište ne bi funkcioniralo da je to konstantna praksa i da ne postoji regulacija. Tržište je ono koje se treba prilagođavati potrošaču, tako svaki ponuđač treba znati sam odrediti položaj svog proizvoda unutar okvira onoga što se nudi. Statusni položaj igra ulogu u određivanju cijene tog proizvoda ili usluge, ali također i rangira ponuđača visoko ili nisko na hijerarhijskog ljestvici omjera cijene i kvalitete. Prema istraživanju Mecanovića i Novosela (2012), subjekte koji su aktivni na tržištu može se svrstati u par skupina kao što su: korisnici, regulatori, ponuđači i ostali. Svaka skupina je u odnosu na drugu u nekom trenutku. Jasno ponuđači nude svoj proizvod koji korisnik treba prepoznati kao kvalitetan ili cijene vrijedan. Ako dođe do nepoštivanja praksi, regulatori su oni koji djeluju iznad ponuđača s ciljem zaštite, ali i kako im sam naziv kaže, reguliranja. Mecanović (2012) ističe kako su ponuđači u većini slučajeva i korisnici. Budući da su u mnogim industrijama proizvodi ili usluge koje se nude, iste one koje tvrtke koriste u vlastite svrhe, ponuđač često postaje korisnik i vlastite ponude. Koristeći proizvode ili usluge za vlastite potrebe, mogu optimizirati procese i poboljšati efikasnost. Mecanović i Novosel (2012) navode kako su regulatorna tijela većinom usmjerena na obavljanje svojih funkcija te među njima ne bi trebala postojati konkurencija. Iako, moguće je da između pojedinih agencija dođe do sukoba nadležnosti što se smatra oblikom

konkurencije. Ovaj lanac završava krajnjim korisnikom, a njegov novac i potrošnja čine krajnji profit. Potreba za konkurencijom važna je u kontekstu ekonomske i socijalne politike. Teško je očekivati da će tržište biti slobodno bez prethodne intervencije države. Tržište, stoga, nije samo ekonomski mehanizam, nego je pod velikim utjecajem društvenih, političkih i kulturnih faktora, što dodatno komplicira već složen sustav. Slobodno tržište bez ikakve regulacije može dovesti do situacija gdje akteri izbjegavaju zdravo tržišno natjecanje i koriste različite manipulativne metode za ostvarivanje prednosti, što može biti štetno za konkurenciju i društvo. Ta složenost tržišta, tj. udruživanje poduzeća kako bi došlo do smanjenja konkurencije, predstavlja velike probleme koji se nazivaju „tržišnim greškama”.

Ovaj odlomak osvrnut će se i na hrvatsko tržište jer je na tom tržištu konkurentnost specifična. Nakon raspada Jugoslavije i osamostaljenja Hrvatske 90.-ih godina 20. stoljeća, zemlja je prešla s planirane ekonomije na onu tržišnu. Sve je to zahtijevalo prilagodnu kapitalističkom principu. Ta se tranzicije usvojila u skladu s neoliberalnim politikama. Tijekom Domovinskoga rata, Hrvatska je pretrpjela velika infrastrukturna i gospodarska razaranja, a obnova je zahtijevala velike investicije. Uvođenjem neoliberalnih politika, poput privatizacije državnih poduzeća, često se provodilo na način koji je pogodio nekim pojedincima i doveo do gašenja brojnih industrija. Kao rezultat, mnogi su sektori postali nerentabilni ili su potpuno nestali, što je značajno oslabilo domaću proizvodnju. Neoliberalizam se temelji na slobodnom tržištu, gdje globalni igrači imaju veliku ulogu. Hrvatska, kao manja ekonomija, suočila se s pritiscima velikih multinacionalnih korporacija i globalne konkurencije, što je dodatno otežalo oporavak i razvoj industrije (Mecanović i Novosel, 2012). Autori objašnjavaju kako se „Hrvatska nalazi pod snažnim utjecajem neoliberalizma u ekonomiji, koji je kod nas karakteriziran sljedećim činjenicama: (1) prijelazom iz socijalističkog u kapitalistički sustav, (2) ratnim razaranjem, (3) krivom ekonomskom politikom koja je dovela do deindustrijalizacije, (4) djelovanjem globalnog tržišta koje je neoliberalističko” (Mecanović i Novosel, 2012: 78). Zbog svih navedenih utjecaja došlo je do smanjenja proizvodnje u svim proizvodnim djelatnostima. Smanjenje proizvodnje prouzročilo je povećanje uvoza koje je dovelo u pitanje konkurentnost domaćih gospodarskih subjekata. Da se zaključiti da su pokazatelji specifičnosti hrvatskog tržišta vanjski i unutarnji čimbenici koji su svojim djelovanjem i prisustvom oblikovali konkurentnost. Deindustrijalizacijom i rastućom ovisnošću o uvozu država slabi, a položaj domaćih gospodarskih subjekata gubi konkurentnost na globalnom tržištu. Nužno je preispitati ekonomske politike države čime bi se, ne samo smanjila ovisnost o vanjskim tržištima, nego i ojačala domaća proizvodnja.

4.2. Regulatori tržišnog natjecanja i konkurencije

Tržište je mjesto razmjene dobara među potrošačima i proizvođačima. Svako tržište nudi razna dobra i usluge. Potreba za reguliranjem tržišta je velika, no to ne znači da se regulacijom „guši” slobodno tržište, već se njime uređuju „pravila igre” i njihovo pridržavanje (Mecanović, 2012). Regulatori tržišnog natjecanja uključuju zakonodavca koji donosi opće propise poput zakona, te izvršnu i upravnu vlast koja izdaje provedbene i pojedinačne akte, kao što su uredbe i rješenja. Tu su i regulatorne agencije koje izdaju opće, proceduralne i pojedinačne akte. Također, međunarodne organizacije i asocijacije djeluju kao regulatori globalnog tržišta i konkurencije na njemu (Mecanović i Novosel, 2012). Kotler i Keller (2007) u svojoj teoriji o konkurenciji ili tržišnoj utakmici opisuju tri ključna oblika tržišne dinamike. Prvo, konkurencija između prodavača koji se natječu za kupce s ciljem da prodaju svoje proizvode u što većim količinama i pod što povoljnijim uvjetima. Ovdje je fokus na postizanju boljih prodajnih rezultata, bilo kroz cijene, kvalitetu ili dodatne usluge. Drugi oblik je tržišna utakmica između kupaca, gdje se oni natječu da bi smanjili cijene i osigurali sebi najpovoljnije uvjete za nabavu proizvoda. Ovdje se radi o potražnji i težnji kupaca da što povoljnije kupe robu ili usluge. Treći oblik natjecanja je između prodavača i kupaca. Ovdje svaka strana nastoji ostvariti što povoljnije uvjete za sebe. Prodavači žele postići što višu cijenu i bolju zaradu, dok kupci žele spustiti cijenu i dobiti proizvod pod što boljim uvjetima. Uloga i funkcija regulatora tržišta opisuje kako oni osiguravaju pravilno djelovanje svih aktera kroz odgovarajuće propise, zatim kontrolu zakonitosti, pa utvrđivanje nepravilnosti i konačno kažnjavanje prekršitelja. Ciljeve koje osiguravaju „regulatori tržišta su: osiguravanje zakonitosti u radu trgovačkih društava, zaštita potrošača i njihovih prava, zaštita konkurentnosti, uz eliminiranje monopola” (Mecanović, 2012: 80). Regulaciju provodi uprava, no Mecanović (2012) ističe kako se kroz povijest pokazuje njezina nedjelotvornost, usporenost, rast birokratskih struktura i sve veći teret za porezne obveznike, zajedno s pojavom korupcije i nepravde. Navedeni se problemi odnose i na državnu, lokalnu i regionalnu upravu u Hrvatskoj. Mecanović i Novosel (2012) naglašavaju širenje Državne uprave na području Hrvatske, uz što je dokaz rastući broj službenika i troškova. Ne moderniziraju li i ne smanje li upravu, osnivanje agencija neće dovesti do racionalizacije regulatornog sustava. Agencije treba osnivati samo kada postoji stvarna potreba, ali istovremeno treba definirati međuodnos uprava, kako bi se smanjilo dupliciranje poslova. Rad će se više osvrnuti na regulatorne agencije u sljedećem poglavlju.

Kako bi tržište bilo regulirano moraju postojati pravne i zakonodavne odredbe. Tržište ima potrebu za pravnom regulacijom. „Pravno reguliranje tržišta odvija se na nekoliko razina: (1)

međunarodnoj razini (...) (2) nacionalnoj razini: kroz zakone i podzakonske akte, (3) regionalnoj i lokalnoj zajednici (...) (4) akte državnih i javnih agencija (...) (5) različitim trgovinskim uzancama (...) (6) općim uvjetima pojedinih grupacija ili trgovačkih društava, posebno u situacijama u kojima postoje licitacije i javni natječaji” (Mecanović i Novosel, 20181). Različite pravne regulacije tržišta i njihova važnost u vidu pravnih i zakonodavnih okvira osigurava pravilno funkcioniranje tržišta. Sadržaj regulacije određuju različiti zakoni koji uređuju tržište. Na primjer, Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja (NN, 2021) zabranjuje sve dogovore među poduzetnicima koji utvrđuju cijene, ograničavaju proizvodnju, dijele tržište ili primjenjuju različite uvjete za iste poslove. Ovim zakonom zabranjuje se stjecanje prevladavajućeg statusa financijske ili količinske moći, dostupnosti izvora nabave, te dogovora s drugim poduzetnicima koji isključuju konkurente s tržišta. Prema Mecanoviću i Novoselu (2012), reguliranje zakona obuhvaća definiranje organizacijskih i statusnih aspekata trgovačkih društava i drugih poslovnih subjekata, različitih tipova trgovačkih aktivnosti, pravila tržišnog ponašanja te zaštitu potrošača i slična pitanja. Danas su regulatori sve snažniji i brojniji.

U Hrvatskoj je, kako bi se osiguralo pravedno tržišno natjecanje, osnovana Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja. AZTN je glavno nacionalno regulatorno tijelo odgovorno za očuvanje tržišnog natjecanja na svim tržištima unutar svog djelokruga i nadležnosti (AZTN, n.d., n.p.). Cilj je stvoriti korist za potrošače, a da se pri tome osiguraju jednaki uvjeti za sve poduzetnike na tržištu. Poduzetnici koji slijede postojeća pravila te se natječu cijenom, kvalitetom i inovativnošću svojih usluga i proizvoda pridonose gospodarskom razvoju. Kada poduzetnici djeluju protutržišno, primjerice dogovarajući cijene s konkurentima, zloupotrebljavajući dominantan položaj ili kontrolirajući spajanja i preuzimanja. „Za razvoj učinkovitog tržišnog natjecanja potrebno je više od toga – naročito jačanje razumijevanja i znanja o ovim pravilima što je i stalni prioritet AZTN-a” (AZTN, n.d., n.p.). Važno je prepoznati ograničenja zakona i propisa u promišljanju prepreka slobodnoj i poštenoj utrci poduzetnika za boljim mjestom na tržišnoj ljestvici. Tržišno natjecanje koristi svima, od potrošača i poduzetnika do gospodarstva u cjelini. Osigurava bolju ponudu, kvalitetnije i jeftinije proizvode i usluge, potiče inovacije i doprinosi gospodarskom rastu. Aktivnom uključenosti AZTN-a osigurava se prilagođenost zakona onim stvarnim tržišnim uvjetima, a educiranjem javnosti o konkurenciji doprinosi jačanju svijesti o prisutnoj i potrebnoj konkurenciji. Ključna je stavka AZTN-a transparentnost i informiranost jer konkurentna tržišta potiču efikasnost i ekonomski rast. Primjer uloge AZTN-a vidi se u sprječavanju monopolskog ponašanja koje je objašnjeno u ranije tekstu.

4.3. Regulatorne agencije

Državna (lokalna i regionalna) uprava i regulatorne agencije igraju ključnu ulogu u provedbi zakona. Bez upuštanja u ustavnopravnu analizu njihovog položaja i razlika u odnosu na tijela državne uprave, zaključuje se postojanje značajnih ekonomskih razloga za osnivanje regulatornih agencija te da će njihov broj u budućnosti rasti. „Javne ovlasti koje se prenose na regulatorne agencije su: ovlasti normiranja unutarnjih odnosa, donošenje pravnih akata koji obvezuju subjekte u pojedinoj djelatnosti, vođenje upravnih postupaka, upravni i stručni nadzor, vođenje posebnih postupaka” (Mecanović i Novosel, 2012: 83). Državne (regulatorne) agencije samostalno donose obvezujuće pravne akte o stručnim pitanjima unutar svoje nadležnosti, odnosno unutar svojih stručnih okvira, ali u skladu s višim zakonskim i podzakonskim aktima koji ne smiju biti u suprotnosti s aktima Vlade. Dok agencije ostaju fokusirane na tehničkim i stručnim pitanjima te ih rješavaju, Vlada se bavi političkim pitanjima, uključujući provođenje ekonomske i socijalne politike. Dakle, ako se agencije fokusiraju na spomenuto, neće doći do sukoba između regulatornih agencija i tijela izvršne i upravne vlasti. Razlozi nastanka regulatornih agencija nisu u potpunosti istraženi te se otvara prostor za daljnje istraživanje koje nije predmet ovog rada, posebno u kontekstu načina na koji su regulatorne agencije evoluirale kao odgovor na specifične društvene, ekonomske ili političke potrebe. Mecanović i Novosel (2012) ističu kako su agencije početno nastale u SAD-u zbog toga što je zakonodavna vlast htjela oslabiti ulogu koju imaju administracija. Kao i većina vlasti ni oni nisu htjeli da netko ima utjecaj na njihove zakone. U Europi nastaju zbog potrebe modernizacije državne uprave, ali i zbog sve većeg utjecaja američkog prava. U Hrvatskoj su regulatorne agencije osnovane zakonima koje djeluju na sljedeće načine: „osigurati stručno djelovanje na tržištu – donošenjem propisa, stručnim nadzorom, vođenje upravnih postupaka u slučaju povreda «pravila ponašanja na tržištu», kažnjavanje pa i isključenje subjekata koji se ne pridržavaju postavljenih pravila, (2) utvrditi konkretno tržište na kojem djeluju, (3) štititi ravnopravnost subjekata koji djeluju na tržištu, (4) štititi krajnje korisnike (potrošače- kupce), (5) osigurati konkurentnost i (6) kažnjavati one koji se ne pridržavaju pravila ponašanja” (Mecanović i Novosel, 2012: 84).

Primjer regulativne agencije u Hrvatskoj je već prije navedena Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja. Razlog osnivanja ove, kao i drugih državnih i javnih agencija, prvenstveno je razvoj tržišta, ali i njegovo uređenje. Zamislimo tržište kao igru, svaka igra ima pravila koja se moraju poštivati, pa tako postoje i pravila igre na tržištu. Kontrolu nad poštivanjem pravila imaju regulatorne agencije. Također, dužne su poduzeti mjere protiv prekršitelja. Agencije unaprijed

određuju pravila koja osiguravaju natjecanje i konkurenciju (Mecanović, 2012). Djelovanje agencija ima utjecaj na mikro i makroekonomiju. Bez njihovog djelovanja ne mogu se postići ekonomski ciljevi niti ekonomska politika. U trenutku kad ti ciljevi nisu postignuti gospodarstvo ispašta kao što je u prethodnim poglavljima navedeno. „Zbog toga se smatra da postoji trojstvo: tržište, konkurencija, regulacija“ (Mecanović i Novosel, 2012). Ovaj pristup ilustrira temeljno trojstvo tržišta, konkurencije i regulacije. Ono je neophodno za učinkovito funkcioniranje tržišta. Sljedeći fokus je analiza cijena i utjecaj koji ima na tržište i ekonomiju. Postavljaju se pitanja: Kako se cijene i mogu li se zapravo regulirati, te koja državna uloga u regulaciji istih?

5. Cijena

Tržište je mjesto razmjene, a novac „sredstvo razmjene” koje „ima funkcije kao što su funkcija obračunske jedinice, funkcija sredstva razmjene i funkcija pričuve vrijednosti” (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Novac služi kao sredstvo plaćanja proizvoda i usluga koje imaju određenu cijenu. Cijena se prema Hrvatskoj enciklopediji (n.d.) može definirati kao „novčani izraz mjere vrijednosti robe ili usluga“, koja se izražava „brojem novčanih jedinica”. Cijena se određuje prema stanju na tržištu, tako da će tijekom vremena cijena robe mijenjati ovisno. Drugim riječima, nastupi li određena promjena na tržištu (pad ili porast) cijena se može promijeniti. Prilagođava se trenutnom tržištu. Govoreći o cijenama i njezinim promjenama, potrebno je istaknuti da one mogu biti regularne ili slobodne. Slobodne cijene formiraju se dogovorom između prodavatelja i kupca, dok regulirane cijene postavlja javna vlast (Hrvatska enciklopedija, n.d.). U praksi, slobodne cijene mogu se pronaći na tržnicama prilikom kolokvijalnog „cjenkanja”. Navedeni pristup nećemo susresti u trgovini ili „ozbiljnim” prodajnim mjestima, no tržnice taj pristup provode dugi niz godina. Cilj je prodati, a pregovaranje je od samih početaka razmjene robe bilo prisutno. U određenim kulturama je to neizostavan dio „turističkog iskustva”. Regulirane cijene mogu se definirati kao cijene po kojima se transakcije moraju obavljati određujući gornju ili donju granicu cijena. Hrvatska enciklopedija (n.d.) ističe da se kroz različite korake distribucijskog i proizvodnog procesa, oblikuju cijene. Cijene se oblikuju kroz različite faze distribucijskog i proizvodnog procesa (Hrvatska enciklopedija, n.d.).

5.1. Određivanje cijene

Ponuda i potražnja usmjerene su na uspostavu ravnoteže između količine robe koju nudi ponuđač i količine koju je kupac spreman nabaviti po određenoj cijeni. Što bi značilo da promjena potražnje ili ponude utječe na cijenu. „Cijena koštanja formira se isključivo u poduzeću na temelju izračuna utrošenih elemenata proizvodnje za vlastite proizvedene gotove učinke. U cijeni su sadržani svi troškovi povezani s proizvodnjom učinaka” (Struna, n.d.). Povećanje cijene nekoj robi dovodi do povećanja ponuđene količine te robe. U tržišnom mehanizmu, gdje su ponuđači i kupci slobodni dogovarati cijene, stalno djeluju sile koje uspostavljaju ravnotežu, bilo putem promjena u ponudi i potražnji ili promjena u cijenama. U teoriji se najčešće spominju tri metode određivanja cijena. Prema istraživanju Jurina (1996), to su marža na troškove, diskriminacija cijena te analiza prirasta profita. Od tri navedene metode, marža na troškove je ona koju najčešće odabiru poslovna poduzeća pri određivanju svojih cijena. Jurin (1996) navodi kako ova metoda koristi ukupne prosječne troškove pri normalnoj

iskorištenosti kapaciteta. Nadalje, navodi kako cijene u industriji moraju biti određene unaprijed, prije stavljanja robe u prodaju. Ovakva praksa se provodi jer je potrebno unaprijed znati očekivanu količinu prodaje kako bi se mogao procijeniti profit od prodaje. Ako ne postoje statistički podaci, vrijedi li ulagati u određeni proizvod, nema sigurnosti treba li uložiti i hoće li se investicija isplatiti te na kraju rezultirati profitom. Kritika koju Jurin (1996) ističe ovoj metodi određivanja cijena je ta što ona uzima u obzir samo troškove, odnosno umjesto graničnih troškova bazira se na procjeni prosječnih troškova. Ovakva primjena dovodi suboptimalne odluke kolika će cijena proizvoda biti. Druga metoda koju Jurin (1996) navodi je analiza prirasta profita. Ova metoda pruža poduzećima veću fleksibilnost i, u usporedbi s prvom metodom, konkretnije postavljene uvjete oko politike cijena. Ona prati promjene ukupnih prihoda i troškova poduzeća koji proizlaze iz odluka nadređenih. Posljednja metoda pri odlučivanju cijena je diskriminacija cijena. Jurin (1996) je definirao diskriminaciju kao zaračunavanje različitih cijena za isti proizvod koji se ne nalazi na istom tržištu, s ciljem ostvarivanja profita. Ravnoteža je na tržištu ostvarena kad pri određenoj cijeni ne postoji višak ni u ponudi ni u potražnji, tad je tržište usklađeno, a svi su zahtjevi potražnje usklađeni (Hrvatska enciklopedija, n.d.). Ponuda i potražnja ovise o važnosti određenih proizvoda za svakodnevni život, o tome koliko se lako ili teško ljudi mogu odreći određenih proizvoda, te o različitim uvjetima ponude. „Ta različitost u reakciji cijena na promjene količine ponude i potražnje naziva se elastičnost cijena i pokazuje koju promjenu cijena možemo očekivati ako se za danu količinu promijeni ponuda ili potražnja” (Hrvatska enciklopedija, n.d.). U javnom sektoru cijene određuje država u odnosu na proizvode koji se nude u javnom sektoru. Određena se dobra zbog neuspjeha na tržištu ne mogu proizvoditi u privatnom sektoru. U takvim slučajevima država preuzima proizvodnju i odgovornost za njih. To se obično odnosi na određivanje cijena u proizvodnji i prijenosu javnih usluga. Država tako određuje cijene svakodnevnih izdataka kao što su struja, cestarine, ali i ulaznice za kulturna događanja. Prema Vilhelmu (2019), cijene koje država utvrđuje su plafonirane cijene i zajamčene cijene od strane te iste države, a takvo određivanje je nužno jer je privatnom sektoru mnogo složenije postaviti cijene za proizvode iz javnog sektora.

5.2. Plafonirane cijene

Država određuje plafonirane cijene, koje predstavljaju minimalni iznos koji je zakonski propisan i koji se može platiti za robu, usluge, rad ili financijski kapital na tržištu. Jedan od primjera najniže cijene koju određuje država je minimalna plaća. Budući da se kroz određeno

vrijeme troškovi života povećavaju ili smanjuju, država sukladno s tim mijenja iznos minimalne plaće. Drugi primjer je cijena goriva. Kada vlada postavi administrativni limit na maloprodajnu cijenu, primjerice kao što je učinila s cijenama goriva, jasno je da se nestašice neće pojaviti odmah. S druge strane, pretjerano nisko postavljen limit na cijene može dosegnuti točku u kojoj proizvođači, distributeri i trgovci više ne ostvaruju dovoljan profit. Sličan se problem pojavljuje kad je potrebna državna intervencija. Zbog tržišnog neuspjeha država je primorana reagirati, no to može dovesti do drugih problema kao što je preveliki utjecaj na slobodnu trgovinu i konkurenciju. Tako se i ovdje da zaključiti da preniske cijene mogu dovesti do deficita i pada poslovanja. Suprotno previsoke cijene „ne odgovaraju“ potrošačima i opet utječu na potrošnju. Kada se dostigne taj profitni prag, lanac opskrbe počinje pucati zbog nedostatka profitnog motiva, što dovodi do nestašica i značajnih promjena u načinu funkcioniranja tržišta (Šonje, 2021).

6. Utjecaj uvođenja eura na rast cijena i inflacije u Hrvatskoj

Nakon višegodišnjih pregovora i ojačavanja hrvatskog gospodarstva „Hrvatska je 1. srpnja 2013. godine postala 28. (sada 27.) država članica Europske unije” (Europski parlament, n.d., n.p.). Ulaskom u Uniju prihvatila je određene uvjete koje treba ispuniti. Jedan od uvjeta bila je konverzija valute. Naime, prije eura službena valuta u Republici Hrvatskoj bila je kuna. Prilikom pregovaranja i postavljanja uvjeta koje država mora zadovoljiti kako bi postala članica EU, obvezala se na uvođenje eura kao službene valute, što bi značilo da u trenutku kad su svi uvjeti potrebni za konverziju valute zadovoljeni, euro postaje nova službena valuta. Ti uvjeti su bili zadovoljeni te hrvatski potrošači već više od godinu dana koriste euro kao sredstvo plaćanja. Grgačić i Mjić (2023) ističu kako svaka država članica prije promjene svoje valute u euro mora ispuniti određene kriterije. A ti su kriteriji već unaprijed propisani Ugovorom iz Maastrichta koji je nastao 1992. godine.

U tablici 1 prikazani su kriteriji za stabilnost cijena i konvergenciju ekonomskih pokazatelja koji su ključni za procjenu ekonomske stabilnosti zemalja članica.

Tablica 1. Maastrichtski kriteriji

Kriterij	Objašnjenje
Stabilne cijene	Stopa inflacije mora biti takva da nije veća od prosječne stope inflacije tri države članice koje su zabilježile najbolju stabilnost cijena uvećano za 1.5 postotnih bodova.
Održive javne financije	Omjer manjka opće države i BDP-a mora biti do 3 %, a omjer duga opće države i BDP-a ne smije biti veći od 60 %.
Stabilan tečaj	Minimalno dvije godine država treba biti u Europskom tečajnom mehanizmu (ERM II) bez većih oscilacija i devalvacije središnjeg pariteta.
Konvergencija dugoročnih kamatnih stopa	Prinos na dugoročne državne obveznice koje su izdane u nacionalnoj valuti ne smije biti viši od referentne vrijednosti koja je jednaka prosječnom prinosu na obveznice tri države članice s najboljom stabilnosti cijena uvećano za 2 postotna boda.

Izvor: Grgačić i Majić (2023)

Tablica 1 uključuje četiri glavna kriterija koja se koriste za procjenu ekonomske konvergencije i stabilnosti svake zemlje članice. Među zahtjevima su stabilne cijene i tečaj valute, održive

državne financije i konvergencija dugoročnih kamatnih stopa. Kako bi održale ekonomsku stabilnost unutar EU, zemlje moraju ispuniti standarde i objašnjenja povezana sa svakim kriterijem. Za prvi kriterij, stabilne cijene, Prosječna inflacijska stopa države u jednoj promatranoj godini ne smije biti viša za više od 1,5 postotnih bodova u odnosu na inflaciju u tri države članice s najstabilnijim cijenama (Europska središnja banka, n.d.). Zatim, „godišnji fiskalni manjak države ne smije biti veći od 3 % bruto domaćeg proizvoda (BDP) a opći državni dug ne smije biti veći od 60 % BDP-a” (Europska središnja banka, n.d.). Treći kriterij, koji se odnosi na kamatne stope, nalaže da dugoročna kamatna stopa države u jednoj promatranoj godini ne smije premašiti stopu u tri zemlje članice s najstabilnijim cijenama za više od 2 postotna boda. Posljednji kriterij, stabilan tečaj, propisuje da je zadatak države održavati tečaj stabilnim, što znači da treba biti u granicama određenim europskim tečajnim mehanizmom (ERM II) kroz najmanje dvije godine (Europska središnja banka, n.d.). Ovi kriteriji zajedno čine temelj za procjenu ekonomske stabilnosti i pripremljenosti zemalja članica za ulazak u Eurozonu.

Sa službenom pripremom za ulazak u eurozonu Hrvatska je krenula 2017. godine. Hrvatska narodna banka i Vlada Republike Hrvatske izradile su 2018. godine „Strategiju za uvođenje eura” kao službene valute u Republici Hrvatskoj (Vlada Republike Hrvatske, 2018). Nakon razmatranja ekonomskih koristi i troškova, vidljivo je da će uvođenje eura pozitivno utjecati na hrvatsko gospodarstvo. Najvećom prednošću uvođenja eura smatra se uklanjanje valutnog rizika povezanog s visokim stupnjem euroizacije. U strategiji se može naći da su pozitivni učinci uvođenja eura trajnog karaktera, a troškovi jednokratni (MINGOOR, n.d.). Najveću zabrinutost kod građana izazivala je nesigurnost oko postotka povećanja cijena. Prilikom konverzije valute Hrvatska nije imala najbolju situaciju gledajući inflaciju. Zbog inflacije su same po sebi cijene rasle i prije uvođenja eura, stoga se kod građana budila nesigurnost koliki će utjecaj konverzija imati. Osim zabrinutosti oko povećanja cijena tu je i veliku ulogu odigrao faktor domoljublja odnosno kuna je bila zaštitni znak Hrvatske.

Prema predviđanjima Državnog zavoda za statistiku, očekuje se rast gospodarstva, prema njihovim podacima trenutni BDP iznosi 3,3% (DZS, 2024). Iz ovih je podataka vidljivo kako ulazak u eurozonu pozitivno utječe na gospodarstvo u Republici Hrvatskoj, iako je i dalje teško predvidjeti u kojem će se smjeru gospodarstvo razvijati. Cilj je bio osnažiti gospodarstvo na način koji neće negativno utjecati na građane. Promjenu valute velika većina građana nije podržavala jer uvijek postoji strah što će se dogoditi s cijenama, hoće li sve biti preskupo i kako će to utjecati na gospodarstvo. Vladajući su predstavljali primjer pozitivnog utjecaja promjene

u drugim državama (Slovenija) te prikazivali procjenu na primjeru našeg gospodarstva. Potrebno je postići porast plaća i usporiti inflaciju kako bi se povećala potrošnja među građanima. Uz to, očekuje se da će pomoć iz europskih fondova dodatno doprinijeti ovom procesu (Buterin, Škuflić i Štoković, 2023). Dodatni poticaji očekuju se iz europskih fondova. Na tržištu rada predviđa se daljnje zaoštavanje, a stopa nezaposlenosti trebala bi dosegnuti rekordno nisku razinu krajem 2024. godine.

U travnju 2023. godine, slika indeksa potrošačkih cijena pruža detaljan uvid u promjene cijena različitih dobara i usluga na tržištu. Slika 1 ilustrira kretanje potrošačkih cijena prema kategorijama hrane, pića, odjeća i obuće stanovanja, prijevoz i drugih, uspoređujući ih s osnovnim razinama iz 2015. godine. Indeksi su ponderirani prema važnosti svake kategorije u ukupnom potrošačkom košarici, čime se precizno odražava njihov utjecaj na potrošače i gospodarstvo.

ECOICOP		Ponderi	IV. 2023. Ø 2015.	IV. 2023. IV. 2022.	IV. 2023. III. 2023.	V. 2022. – IV. 2023. V. 2021. – IV. 2022.
00	Indeks potrošačkih cijena – ukupno	1 000,00	124,4	108,9	101,0	112,0
01	Hrana i bezalkoholna pića	265,37	138,0	115,7	101,0	117,8
02	Alkoholna pića i duhan	50,14	129,8	105,1	100,3	104,2
03	Odjeća i obuća	61,15	119,7	108,0	106,2	109,0
04	Stanovanje, voda, električna energija, plin i ostala goriva	169,88	118,7	108,6	100,2	112,9
05	Pokućstvo, oprema za kuću i redovito održavanje kućanstva	57,79	124,2	110,8	100,0	114,4
06	Zdravlje	31,49	113,2	105,9	100,2	103,9
07	Prijevoz	139,53	119,2	99,0	100,4	110,5
08	Komunikacija	53,02	99,8	102,1	100,5	100,7
09	Rekreacija i kultura	52,12	116,4	107,2	100,4	108,7
10	Obrazovanje	6,88	104,7	102,4	100,0	101,7
11	Restorani i hoteli	50,15	148,8	115,5	102,1	116,8
12	Razna dobra i usluge	62,48	121,5	111,0	101,1	109,8

Slika 1. Indeks potrošačkih cijena u travnju 2023.

Izvor: DZS (2023)

Iz slike 1 se može uočiti kako su u 2023. godini najviše porasle cijene u skupini hrane i bezalkoholnog pića. Uvođenje eura povezano je s rastom potrošačkih cijena, ali i s povećanjem prosječnih plaća i smanjenjem stope nezaposlenosti. Prema članku objavljenom na Euractivu (2024, n.p.), stopa inflacije u EU u travnju iznosila je 8,1%, dok je u eurozoni bila 7%. Istodobno su neto plaće u svim županijama rasle više od prosječne inflacije, u rasponu od 10,8% u Ličko-senjskoj županiji do 13,4% u Istarskoj županiji. Rast neto plaća dijelom se može objasniti uzastopnim smanjenjem nezaposlenosti i sve većim jazom između potražnje i ponude rada (Grgačić i Majić, 2023). Iz navedenog se može zaključiti da su određene cijene porasle,

što je bilo i očekivano, no trenutno cijene i dalje rastu. Koliko je zapravo uvođenje nove valute utjecalo na hrvatsko gospodarstvo, znat će se kroz par godina.

7. Zaključak

Svaka država ima ključnu ulogu u funkcioniranju kroz primjenu određenih mjera i regulacija. Tržište ne bi moglo funkcionirati bez državnih intervencija, mjera i određenih regulacija. U svom djelovanju, država ima regulatorne agencije koje organiziraju i naziru tržište, a ujedno i regulaciju svih aspekata tržišta kao što su roba, usluga, ideje, radne snage i drugi čimbenici. Agencije su važne jer imaju zadatak ostvariti ekonomsku politiku i ekonomski cilj. One čine tržišno natjecanje pravednim te štite krajnje korisnike od nesavršene konkurencije, tako što osigurava tržišnu konkurentnost i sprječava monopolističko ponašanje. Sve to kako bi se na kraju zaštitio javni interes, a to postiže zakonima u ponašanju gospodarskih subjekata. Ciljeve kroz ekonomsku politiku provodi država, a njihovu realizaciju osiguravaju državni organi to jest izvršni organi, samostalni regulatori te državna uprava. Državi za cilj mora biti stvoriti „pogodno“ mjesto za život svojih građana. Postavljanjem tržišnih regulacija, državnih mjera i ograničenja koje neće naštetiti tržištu jer ni prevelika regulacija nije pogodna. Ključno je da državne mjere budu balansirane – prekomjerna regulacija može negativno utjecati na tržište, dok pravovremena i prilagođena regulacija omogućuje stabilnost. Trenutna situacija u Hrvatskoj primjer je kako država zapravo funkcionira i djeluje na tržište, cijenu, konkurentnost i općenito gospodarsko stanje. Uvođenjem eura došlo je do promjene cijena na hrvatskom tržištu, što je ilustracija kako državne mjere utječu na tržišne uvjete. Najviše ju osjete građani zbog porasta cijena određenih proizvoda. Iako prema određenim izvorima uvođenje eura nije direktan razlog povećanja cijena jer je već prije ulaska u eurozonu gospodarstvo bilo suočeno s inflacijom, mnogi stručnjaci smatraju da je prelazak na novu valutu dodatno pogoršao percepciju inflacije kod potrošača, što je rezultiralo povećanom zabrinutošću i prilagodbama cijena u nekim sektorima. Zbog ove situacije država je morala razviti plan za ublažavanje negativnih učinaka i očuvanje stabilnosti tržišta, odnosno trebala je napraviti plan oporavka. Zaključno, tržišne neuspjehe nemoguće je izbjeći jer ono neće uvijek funkcionirati savršeno. Međutim, kvaliteta mjera država i regulacija tržišta mogu osigurati dugoročnu stabilnost. Uzevši u obzir sve navedeno, mogući su i tržišni neuspjesi, no razvijena politika regulatornih mjera i pravovremenost državnih intervencija omogućit će poticanje ekonomskog rasta koje će kao krajnji cilj ostvariti glavne ciljeve ekonomske politike.

Literatura

1. AZTN. (2024). *Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja. O nama*. <https://www.aztn.hr/o-nama-1/> (pristupljeno: 10. srpnja 2024.)
2. Benić, Đ. (1995). Tržišne slabosti i dodatna regulacija. <https://hrcak.srce.hr/file/324056> (pristupljeno: 12. rujna. 2024)
3. Bićanić, I., & Deskar-Škrbić, M. (2018). *B2B br. 8: Država (II) – uloga države i odrednice njene veličine*. Ekonomski lab. <https://arhivanalitika.hr/blog/b2b-br-8-drzava-ii-uloga-drzave-i-odrednice-njene-velicine/> (pristupljeno: 10. srpnja 2024.)
4. Buterin, V., Škuflić, L., & Štoković, I. (2023). Utjecaj međunarodne razmjene na konvergenciju Hrvatske prema Europskoj uniji. *Ekonomska misao i praksa, 1*, 107-126. <https://hrcak.srce.hr/file/451782> (pristupljeno: 13. rujna 2024.)
5. Datta-Chaudhuri, M. (1990). *Market Failure and Government Failure*. <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/jep.4.3.25> (pristupljeno: 13. rujna 2024.)
6. DZS (2023). *Indeks potrošačkih cijena za travanj 2023*. Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/2023/hr/58269> (pristupljeno: 13. srpnja 2024.)
7. DZS (2024). Državi zavod za statistiku. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/> (pristupljeno: 10.9.2024.)
8. Edukacija.hr (n.d.). Pojam, Klasifikacija i Funkcije tržišta. Dostupno na: <https://edukacija.rs/poslovne-vestine/menadzment/pojam-klasifikacija-i-funkcije-trzista> (pristupljeno: 15. rujna 2024.)
9. European Environment Information and Observation Network. (n.d.). *Mješovita ekonomija*. GEMET – General Multilingual Environmental Thesaurus. <https://www.eionet.europa.eu/gemet/hr/concept/5061>
10. Europska središnja banka (n.d.). *Ugovor iz Maastrichta*. https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/tell-me-more/html/maastricht_treaty.hr.html (pristupljeno: 8. rujna 2024.)
11. Europski parlament. (n.d.). *Proširenje Unije*. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/167/prosirenje-unije> (pristupljeno: 8. rujna 2024.)

12. Grgačić, I., & Majić, T. (2023). Konverzija valute u uvjetima povišene inflacije na primjeru hrvatskog gospodarstva. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 13(1–2), 77–90. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/451782> (pristupljeno: 13. rujna 2024.)
13. HRT Vijesti. (2023, srpanj 10). EK znatno povećao prognozu rasta hrvatskog BDP-a. <https://vijesti.hrt.hr/gospodarstvo/ek-znatno-povecao-prognozu-rasta-hrvatskog-bdp-a-11540830> (pristupljeno: 8. rujna 2024.)
14. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2024). *Cijena*. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/cijena> (pristupljeno: 4. rujna 2024.)
15. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (n.d.). *Država*. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/drzava> (pristupljeno: 4. rujna 2024.)
16. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. (2024). *Konkurencija*. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/konkurencija> (pristupljeno: 12. rujna 2024.)
17. Jurin, S. (1996). Određivanje cijene - Teorija i praksa. <https://hrcak.srce.hr/222070> (pristupljeno : 13. rujna 2024.)
18. Kotler, P., Keller, K. (2007). Upravljanje marketingom. Zagreb: Mate.
19. Mecanović, I., & Novosel, Z. (2012). Državne regulatorne agencije u funkciji regulacije tržišta i tržišne konkurencije. <https://hrcak.srce.hr/file/198339> (pristupljeno: 30. lipnja 2024.)
20. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja. (n.d.). *Eurostrategija - FINAL*. <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf> (pristupljeno: 8. rujna 2024.)
21. Ministarstvo gospodarstva. (n.d.). *Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj*. <https://www.mingo.hr/Eurostrategija-FINAL.pdf> (pristupljeno: 4. rujna 2024.)
22. Musgrave, R. A., & Musgrave, P. B. (1989). *Public finance in theory and practice* (5th ed.). McGraw–Hill Book Company: Singapore.
23. NN (2021). Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja. NN 79/09, 80/13, 41/21, 153/23. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/114/Zakon-o-za%C5%A1titi-tr%C5%BEi%C5%A1nog-natjecanja> (pristupljeno: 10.9.2024.)
24. Pavić, I., Benić, Đ., & Hashi, I. (2007). *Mikroekonomija*. Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet Split.

25. Perković, K. (2023). *Mjere države i regulacija tržišta*. Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:470518> (pristupljeno: 10. srpnja 2024.)
26. Pindyck, R. S., & Rubinfeld, D. L. (2005). *Mikroekonomija* (V. izdanje). MATE: Zagreb. https://unvi.edu.ba/Files/MIKROEKONOMIJA_Robert%20Pindyck.pdf (pristupljeno 4. rujna 2024.)
27. Povijest.hr (n.d.). *Novac kroz povijest*. <https://povijest.hr/drustvo/politika/novac-kroz-povijest/> (pristupljeno: 8. rujna 2024.)
28. Repić, A. (2022). Javni sektor u Hrvatskoj – stanje i perspektiva. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr> (pristupljeno: 12. rujna 2024)
29. Rizvanović, E. (2007). Mjere državne pomoći unutar Evropske unije kao oblik intervencije države na tržištu. <https://hrcak.srce.hr/36265> (pristupljeno: 12. rujna 2024.)
30. Sabolić, D. (2015). Pregled teorija ekonomske regulacije i regulacija u uvjetima ograničene racionalnosti. <https://www.bib.irb.hr:8443/801026> (pristupljeno: 4. rujna 2024.)
31. Sabolić, D. (2018). Državna regulacija industrije. https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.fer.unizg.hr/download/repository/Drzavna_regulacija_industrije_final_180613.pdf&ved=2ahUKEwj329fCq7SIAxUPO_EDHUWqF-cQFnoECBoQAQ&usg=AOvVaw30QTnddsTkQvbZ9FkgsB3z (pristupljeno: 8. rujna 2024.)
32. Struna (n.d.). *Cijena koštanja*. Struna: Hrvatsko strukovno nazivlje. <http://struna.ihj.hr/naziv/cijena-kostanja/17855/> (pristupljeno: 8. rujna 2024.)
33. Šimović, H., & Deskar-Škrbić, M. (2018). *Ekonomika javnog sektora*. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/knjiga/19763> (pristupljeno: 3. srpnja 2024.)
34. Šonje, V. (2021). Administrativno određivanje cijena: tri koraka do raja. <https://arhivalitika.hr/blog/administrativno-odredivanje-cijena-tri-koraka-do-raja/> (pristupljeno: 13. srpnja 2024.)

35. Vijeće za financijsku stabilnost (2020). *Izveštaj o radu Vijeća za financijsku stabilnost u 2020. godini*. Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, Ministarstvo financija, Državna agencija za osiguranje depozita.
36. Vilhelm, K. (2019). *Mjere države i regulacija tržišta*. Završni rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:885240> (pristupljeno: 7. srpnja 2024.)
37. Vlada Republike Hrvatske (2021). *Nacionalni plan oporavka i otpornosti 2021.–2026*. Vlada Republike Hrvatske: Zagreb. <https://rb.gy/civrot> (pristupljeno: 26. lipnja 2024.)
38. Vlada republike Hrvatske (2018). *Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*. <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf> (pristupljeno: 26. lipnja 2024.)

Popis tablica

Tablica 1. Maastrichtski kriteriji	21
--	----

Popis slika

Slika 1. Indeks potrošačkih cijena u travnju 2023.	23
---	----